

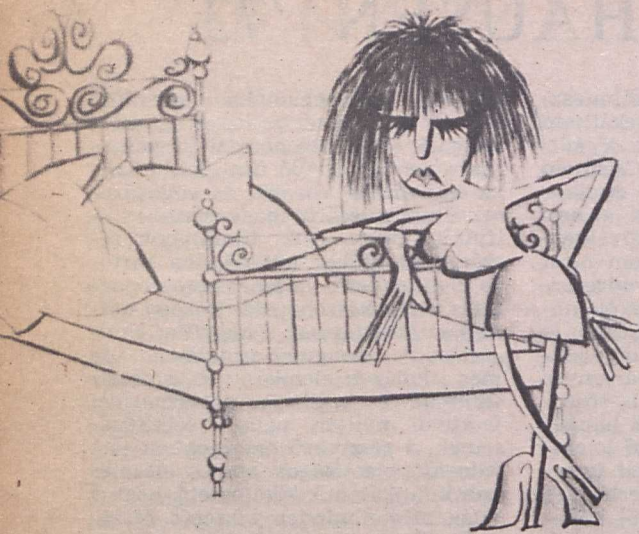
OBERHAUSEN '73

Az idei oberhauseni rövidfilmfesztiválról hazafelé jövet megálltam Münchenben, hogy megnézzek két-három új játékfilmet is. Csaknem botrányba keveredtem. Amikor ugyanis a reklámfilmek és a heti híradók után a kisfilmek következtek (egy középkori templom most felfedezett freskóiról, egy vadrezervátum állatvilágáról, meg arról: hogyan készül a kölnivíz), többször is hangos nevetés fogott el. Pedig szikrányi humor sem volt a bársonyos férfihangon alámondott kísérőszövegben, az őzek vonulásának hangulatos képsorában, s a gőzölgő lombikok, illatszer-esszenciával telt üvegcsövek látványában. Oberhausen után mégis mindez végtelenül komikusnak, sőt gyerekesnek tűnt fel, mert ezeket a „hagyományos” kisfilmeket és az Oberhausenban látott produkciónkat — néhány animációs filmtől eltekintve — „fényévnyi távolságok” választják el egymástól. Ennek több oka is van. A rövidfilmgyártás az elmúlt években mindjobban polarizálódott: tömegek számára

készülő, konvencionális „kísérőfilmekre” és konkrét politikai agitációt szolgáló, többnyire normál-forgalmazásra nem is kerülő film-publicisztikára, politikai eszmék és célkitűzések illusztrálására, magyarázására — ifjúsági pincemozik, filmklubok részére. Ez utóbbi kategóriába tartozó kisfilmeket nem lehet perecropogtatás, cukorkaszopogatás közben nézni, nem alkalmasak a nagyfilm előtti „feldobó” hangulat-csinálásra, de még iskolás értelemben vett ismeretterjesztésre sem. Az oberhauseni fesztivál nyíltan vállalt célkitűzéseinek, a résztvevő országokban járt válogató bizottságok alapos előzetes szűrőmunkájának köszönhető, hogy a világ szinte minden részéből összegyűlt filmszakemberek és a csaknem kizárólag fiatalokból álló közönség elé csak ez utóbbi kategóriába tartozó: politikai töltésű, szemléletükben elkötelezett filmek kerülhettek. S tegyük hozzá mindjárt: a korábbi évekkel szemben nemcsak a hagyományos kisfilmek, az öncélúan szórakoztató, technikai, rendezői, opera-

Szomjas György díjnyertes filmje: Fűredi Anna-bái

Zlatko Pavlinic: O. K.

tőri bravúrokat csillogtató, meg a pornó határait súroló filmek hiányoztak az idei oberhauseni mezőnyből, de a jobbra kacsintgató, politikai „pikantériákkal” átszótt próbálkozások se kaptak fórumot.

Az idei fesztivál hangvételét, műsorösszeállítóinak szándékát elsősorban egy, valóban szenzációs film képviselte: a svéd Jan Lindquist *Tupamarók* című munkája. A csaknem egyórás, színes produkció: riporter bravúrok sorozata. Hozzánk — s általában az európai lapok hasábjaira — jobbára csak az uruguayi gerillák látványos emberrablási-, s egyéb terrorakcióiról jutnak el időnként a távirati irodák jelentései. A filmen a tupamarók egyik szóvivője (érthető okokból háttal ült a kamerának, csak fejének körvonalai látszottak) magyarázta el a mozgalom megszületésének okait, körülményeit, az ország politikai, társadalmi helyzetét, a gerillaharcok hátterét, s közben bepillantást nyerhettünk a tupamarók rejtekhelyeire, titkos „népi börtöneibe”, sőt egy fogva tartott tús is nyilatkozott a riporternek, cellájában. Ezeket a jeleneteket maguk a tupamarók filmezték és a kópia is titkos

laboratóriumban készült. Ez a film nyerte a FRIPRESCI zsűrijének egyik díját is. Az ezzel járó pénzjutalom egy részét nem adták ki; felajánlották az ártatlanul bebörtönzött columbiai filmrendező: Carlos Alvarez kiszabadítására alakult mozgalomnak.

Latin-Amerika problémái egyébként is nagy hangsúlyt kaptak Oberhausenben. Két díjat vitt haza a *Vályogvetők* című columbiai film, amely döbbenetes képsorokban mutatja be: hogyan készül a téglá Bogotában — hajnalról napestig tartó robottal, négy-ötéves gyermekek elviselhetetlenül nehéz fizikai munkájával. Ezek a kicsinyek — szüleiknek segítve — saját súlyukat meghaladó téglaterheket cipelnek, az összeroskadásig.

„Nem tudjuk, hol laktunk tegnap, hol alszunk ma, s hol leszünk holnap” — ez a mottója az ugyancsak kitüntetett *Katatura* című, megrázó erejű svájci dokumentumfilmnek, amely a dél-afrikai köztársaság apartheidgettókba zárt néger őslakóinak embertelen életét tárja a néző elé. A nyomorgó, s szinte csak vegetáló szegények világáról tudósító filmek közül három érdemel kiemelést. A hol-

**Marta Rodríguez és Jorge Silva:
Vályogvetők**

land *Nincs válasz* egy kihalt, elhagyott franciaországi falucska utolsó lakóit szólaltatja meg, öreg parasztokat, akik nem tudják, nem merik elhagyni egyetlen kincsüket: düledező viskójukat. Rimel vele a jugoszláv Zoran Tadic: *Barátnők* című filmje, ez is joggal kapott díjat. Nyomorúságos viskóban forgatott az operátor, ahol együtt tengeti sivár napjait egy öregasszony és egy vele öregedett kecske. Egymást etetik, egymást melegítik, szóltanul, szinte egymáshoz hasonlatossá válva, mindenkítől elhagyottan, egymásra utaltan. S a harmadik: a jugoszláv *Cukormalom*. Így hívnak egy szürke épülettömböt Ljubljánában. Egykor valóban cukor készült itt, de évtizedek óta — s napjainkban is — az élet perifériájára szorult, döbbenetes emberi tragédiákat hordozó nincstelenek utolsó menedékhelye, ahonnan már csak a temető felé vezet az út.

Magányos öregek tragédiájáról szól a *Szivsorvadás* című lengyel dokumentumfilm. Megtörtént esetet dolgoz fel: néhány évvel ezelőtt egy öreg, magatehetetlen asszonyt családja szűk kamrába zárt, s hideg elszántsággal éhhalálra ítelt. A film készítői meginterjúvolták a szomszédokat, akik mindezt tudták-látták, de nem akarták „beleártani” magukat más ügyeibe, s megszólaltatják az öregasszony jól öltözött, vidáman konyakozó unokáit, akik magnózás közben fölényesen nevetgélve magyarázzák: „vén volt már az öreglány, ideje, hogy szabaddá tette a kamrát”.

A lelketlenség, a oinizmus iszonyú mélységeit tárja fel a lengyel *Pszichodráma* című film is. Csavargó, részeges, bűnöző szülők hazulról kivert, illetve elmenekült gyermekei vallanak a kamera előtt, korán arccal, megtört szemekkel, szaggatottan feltörő mondatokban — az elvesztett vagy sohasemvolt otthonról, a verésekről, éheztebésekről, szüleik delíriumos brutalitásáról, céltalannak látszó jövőjükről. Ez a film is joggal szerepelt a díjazottak között.

Kiváló alkotás a *Jazaki felkelés*

Ulrich Schweizer filmje: *Katatura*

című jugoszláv és az *Elment egy tiszta, fénylő reggelen* című lengyel dokumentumfilm. Mindkettő azt bizonyítja, hogy még most is lehet újat mondani az elmúlt háború máig elevenen élő emlékéiről, erről a számtalanszor feldolgozott, de kimeríthetetlen témáról. A jugoszláv film ötlete és feldolgozása eredeti: Jazák falu idős férfiai és asszonyai büszkén-vidáman eljártsszák, szinte újjáélik a kamera előtt: hogyan harcoltak annakidején, fegyverrel meg fufanggal — a náci megszállók ellen. A lengyel film egy parasztsalád évről évre azonos napon megismételt, eleinte furcsának ható, de később mindinkább torokszorítóvá váló szertartását rögzítette. Az egyik fiú 1939. június 13-án elment a háborúba, nem tért haza, de haláláról sem érkezett hivatalos értesítés. A család és a barátok minden évben összegyűlnek ezen a napon, hogy megidézzék a távollévőt, aki biztosan él, mert élnie kell, s egyszer, talán épp egy június 13-án hazaérkezik — a számára azóta is megterített asztalhoz.

A Szovjetunió díjnyertes filmje: *A lélek nyoma*. Rigai filmesek készítették egy idős kolhozelnőkről, fellevenítve — egykorú fényképek és híradófelvételek segítségével — küzdelmekkel terhes, mégis szép, kiteljesedett életpályáját.

A nyugatnémet versenyfilmek közül három is foglalkozott az NSZK-

ban dolgozó, közel 3 millió „vendégmunkás” helyzetével, gazdasági, társadalmi és kapcsolatteremtési problémáikkal. A *Most megyünk megverni a törököket* azoknak a német gyerekeknek a szemével láttatja a kérdést, akik szüleiktől csak azt hallják: ezek az alja-emberek nem érnek fel hozzánk, csupán arra valók, hogy elvégezzék helyettünk a piszkos munkát. Ezért aztán a görög, török, olasz, jugoszláv gyerekek megvetett lények az iskolapadban és a játszótéren, céltáblái nem ritkán kegyetlen csínyeknek, a folytonos megszegényítésnek. A *Külföldi és német munkások számára* című film egy török vendégmunkáscsalád otthonába vezet, ha ugyan otthonnak lehet nevezni nyomortanyájukat. Talán a legérdekesebb ebben a témakörben a *Szolgálat az szolgálát*. A riporter és az operatőr egy arab munkást kísért végig, néhány napon keresztül, a müncheni utcákon, megörökítve amint egy titokzatos gépkocsi követi minden lépését, áll őrt lakása és munkahelye előtt. A kocsis utasai húzódozva ugyan, de nyilatkoznak is a riporternek: az a feladatuk, hogy figyeljék „az efféle gyanús elemeket”. Hogy ki a megbízó, arra persze már nem válaszoltak, s felhívva a kocsis ablakát, továbbgördültek. Mindez kommentár nélkül is sokat mond a mai nyugatnémetországi vendégmunkás-problémákról.

Szoboszlai Péter:
Össztánc

A díjazott filmek között szerepelt *A gép* című NSZK-film — okkal. A híres-hírhedt Bauer-kiadóról, a por-
 nó és félpornó hetilapok gigantikus
 nyomdaközpontjáról láthattunk im-
 pozáns felvételeket, majd megszólal-
 tak az utcasor-hosszúságú, ultramo-
 dern nyomdagépet kezelő munkások,
 beszéltek kizsákmányolásukról, a
 nyomda-vezetés hajcsárkodásáról, el-
 viselhetetlen életkörülményeikről.

Szellemesen szatirikus felhangú a
Szépségkorrekciók című, Leningrád-
 ban készült szovjet riportfilm. Egy
 ósdi, földszintes település lakói mo-
 dern, sokemeletes bérházakba költöz-
 nek. Örülnek is a szép lakásoknak,
 de közben vissza-visszasírják a „sa-
 ját” házat, a kertet, a csöndet, a régi
 életformát. A film utolsó kockái: a
 blokkházsor egyik napfényes, tizedik
 emeleti erkélyén békésen legeli a cse-
 rép-füvet — egy kecske... A jerevá-
 ni filmesek is remekbe sikerült mun-
 kával lepték meg a fesztivál közön-
 ségét. Ötven-hatvan éves nők és fér-
 fiak — munkások, tisztviselők, nyug-
 díjasok, nagyapák és nagynyák —
 délutánokként könnyű nemezpapu-
 csot húznak és fiatalosan ropják
 nemzeti táncalkat a kultúrotthonban.

Néhány jól sikerült rajzfilm is
 szerepelt a mezőnyben, így a kana-
 dai *Utcai muzsika* és *A szél*, a szov-
 jet *Szög*, az amerikai *O. K.* és a ju-
 goszláv *Zászlók*. Mutatványképpen
 néhány rövid játékfilmet is végig-
 nézhetünk —, egyik unalmasabb
 volt, mint a másik.

A fentiekben úgyszólván csak a je-
 lentősebb filmek tartalmi kivonatára
 szorítkoztunk. Nem véletlenül. A po-
 litikailag fontos tartalmú és mon-
 danivaló filmnek többsége ugyanis
 technikailag olykor-olykor hagyott
 némi kívánnivalót maga után, első-
 sorban hosszadalmasságuk, bőbeszé-
 dességük miatt. De még a szakmailag
 kevésbé sikerültek is joggal arattak
 nagyobb elismerést, mint a jól meg-
 csinált, de semmitmondó film-dolgo-
 zatok.

Valamit a fesztivál hangulatáról.
 Már említettük, hogy a nézőteret el-
 sősorban a fiatalok népesítették be:
 a helyi és a környező városokbeli tí-
 zenhat-huszonötévesek, akik a vetí-
 tések közötti szünetekben lázas vi-
 tákat rendeztek, nem is elsősorban
 a látott filmekről, inkább, azok ürü-

Paulus Alajos: Kiskarácsony, nagy-
 karácsony

gyén, az időszerű nyugatnémet belpo-
 litikai kérdésekről, így a lakásuszor-
 ráról, a vendégmunkások kizsákmá-
 nyolásáról, a szociáldemokrata pár-
 ton belüli ifjú-szocialisták program-
 járól. Hangos, de békés tüntetések
 alakultak ki nap nap után, egyszer a
 vietnami filmművészet támogatásá-
 ért, máskor Thieu dél-vietnami dik-
 tátor bonni látogatása ellen, s Carlos
 Alvarez szabadonbocsátásáért. A né-
 zőtéren gyakran körbejártak az üres
 filmdobozok, gyűjtöttek erre-arra,
 hullottak a pfennigek, márkák, az-
 tán folyt tovább a seregszemle.

Végül, de nem utolsósorban: a
 magyar rövidfilmművészetnek az
 idén sem kellett szégyenkeznie Ober-
 hausenban. A három magyar ver-
 senyfilm közül Szomjas György *Fü-
 redi Anna-bál*-ja elnyerte a zsüri
 egyik fődíját, s meleg tapssal fogad-
 ta a közönség Paulus Alajos *Kiska-
 rácsony, nagykarácsony* című riport-
 filmjét, valamint Szoboszlay Péter
Össztánc című animációs művét is.
 A fesztivál törzsvendégei közül so-
 kan szóvátették: miént hiányoznak a
 versenyből a korábbi években min-
 dig nagy sikert aratott Balázs Bélás
 és főiskolás filmek?

GARAI TAMÁS